

TARİHİ VE KÜLTÜREL DOKUSUYLA EDİRNE

BİR MİMARLIK ŞAHESERİ SELİMİYE CAMİ

Kentleri kent yapan simgeleridir. Bu simgeler kentlere kimlik verir. Bazı kentler bu açıdan şanslıdırlar. Güçlü ve herkesin kabul ettiği simgeleri olduğu için.

Edirne çok simgeli ve çok kimlikli bir şehirdir. Onlarca anıt eserle dolu bir "Payitaht"tır. Onlarca anıt eser ise sadece birini selamlar, tümü ona biat eder ve onun gölgesine sığınır.

Edirne'de tüm yapılar Selimiye'nin gölgesine sığınmışlardır. Onun büyüklüğü, ihtişamı ve vardığı estetik düzey karşısında saygıların en büyüğünü gösterirler. O mütevazılık içinde bu kenti kent yapan unsurlardan biri olurlar.

Selimiye ise farklıdır. Selimiye Edirne'nin şansısıdır. Selimiye'siz bu kenti düşünmek mümkün değildir. Selimiye, bu şehri kültürel mirasın başkentlerinden biri yapar. Selimiye bir zirvedir. Ona ulaştığınızda hiçbir,

yok olursunuz. O ulu kubbenin altında ezilir ve tarifsiz hisler içinde ona sınırsınız.

Selimiye "Kentin Tacı"dır. Edirne'yi ulu yapısıyla taçlandırmıştır. Kentleri diğerlerinden ayıran derin kimlikleridir ve Selimiye de Edirne'nin kimliğidir.

Ayçiçeklerinin yüzünü güneşe çevirdiği, buğday başaklarının altın sarısı ile bütünleştiği bu uçsuz bucaksız coğrafyanın neresinden bakarsanız

bakin ihtişamlı yapısıyla karşınızdadır ve sizi selamlar.

Selimiye'nin yapıldığı tepe, Trakya'nın yüzlerce irili ufaklı tepesinden çok farklıdır, sanki Selimiye o noktaya kurulsun diye yapılmıştır. Hem şehrin tam göbeğinde olup hem de çevredeki bütün coğrafyaya hâkim bu tepeye böylesine görkemli bir yapıyı oturtmak, Sinan'ın mimari ve şehircilik dehasının göstergelerinden sadece biridir.

Selimiye kubbeli yapıların zirvesidir. "Taşın dehaya dönüşmesi"dir. Klasik mimaride estetiğin vardığı son noktalardan biridir. Selimiye insanlık tarihinin gördüğü en ulu mabetlerden, en yüksek mimari uygulamalardan biridir.

Edirne'nin ve Osmanlı mimarisinin en önemli simgelerinden biri olan Selimiye Camisi, Osmanlı padişahı II. Selim tarafından Mimar

Sinan'a yaptırılmıştır. Altı yılda inşa edilen cami 14 Mart 1575 tarihinde açılmıştır. Mimarlık tarihinin en ihtişamlı eserlerinden biri konumundaki Selimiye Camisi; Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki büyüklüğünü ve gücünü mimari alanda simgeleştirmektedir.

Mimar Sinan'ın "ustalık eserim" diye nitelediği Selimiye Camisi kubbesinden minarelerine, süslemelerinden akustiğine eşsiz mimarisi ile dikkat çekmektedir. Eser, Osmanlı-Türk mimarlık tarihinin olduğu kadar dünya mimarlık tarihinin de başyapıtları arasında gösterilmektedir. UNESCO Dünya Mirası Komitesi, 28 Haziran 2011'de gerçekleştirdiği toplantıda Selimiye Camisi ve Külliyesi'ni oybirliği ile Dünya Mirası Listesi'ne alınmasını kabul etmiştir.

Selimiye, şüphesiz sadece kubbeye bağlı kalarak tanımlanmaz. Tasarımda bir mimari öğeler hiyerarşisi var-

dır. Bu hiyerarşinin kurgusu içinde büyük kubbe, kubbeler, kemerler, revaklar, pencereler üslubun niteliğini büyük planda saptayan diğer öğelerdir.

Tüm bunlara çevre ile uyumu, estetik değerleri ve müthiş oranları ile göz okşayan abidevi yönü de eklenebilir.

Sinan hayatı boyunca sayısız denemelerde bulunmuş, klasik formlara bağlı kalarak yenilikler peşinde koşmuş ve en sonunda mükemmeli Selimiye'de yakalamayı başarmıştır. Sinan Selimiye'de mimarlık tarihindeki en büyük sorun olan taşıyıcılık sorununu çözmüştür. Bu nedenle o kadar geniş bir mekânı 2000 tonluk tek ve gösterişli bir kubbe ile örtmeyi başarmıştır.

Selimiye Cami, külliye içerisinde yer almaktadır. Selimiye Külliyesi Dar-ül Kurra, Dar'ül Hadis, Dar-ül Sübyan ve Arasta'dan oluşmaktadır.

Kesme taştan yapılan caminin iç bölümü 1.620 metrekare olup, cami toplamda ise 2.475 metrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Eser, külliyesi ile birlikte 22 bin 202 metrekareye ulaşmaktadır. Alan itibarıyla mimarlık tarihinde en geniş mekâna kurulmuş yapılardan biridir. Caminin 4 ana kapısı, 8 adet bahçe kapısı bulunmaktadır.

Selimiye Camisi'nin en dikkat çeken bölümü kubbesidir. Selimiye'de o döneme kadar hiçbir kubbeli dini yapıda görülmeyen bir teknik uygulanmıştır. Daha önceki kubbeli yapılarda asıl kubbe, kademeli yarım kubbeler üzerinde yükselirken,

Selimiye tek bir kubbe ile örtülmüştür. Yerden yüksekliği 43,28 metre olan kubbe, genişliği 6 metre olan kemerlerle birbirine bağlanan 8 büyük fil payeye oturur. Köşelerde dört, mihrap yerinde ise bir yarım kubbe merkezi kubbeyi destekler.

Üstüne oturduğu 8 fil ayağı iyice beden duvarına doğru çekilen 31,22 metre çapındaki kubbe, iç mekânın bir bütün olarak algılanmasında büyük rol oynamaktadır. Önünde 18 kubbe ve 16 sütunla çevrili revak bulunmaktadır. Ortada mermerden zarif bir şadırvan vardır. Son cemaat yeri, kalın yuvarlak 6 sütun üzerine 5 kubbelidir. Mermer işlemeli giriş

kapısının üzerindeki kubbe yivli, diğerleri düzdür.

Bu kadar mükemmel düzenlenmiş bu eserin içi güzel ayarlanmış pencereler ile bol ışıkla aydınlanmıştır. İç mekândaki ışıklar homojen ve eşittir. Bu tüm binada şeffaflık hissi yaratmakta ve insanlar iç alandan dışarıya genişleme yaşarlar. Sabahları tam dokuz yüz doksan dokuz pencereden doğan güneşle aydınlanan caminin içi, akşamları da tam üç bin yedi yüz seksen sekiz kandille ışıldar. Evliya Çelebi ise kandiller için on iki bin sayısını kullanmıştır. Bütün bu özellikleri ile Mimar Sinan'ın Selimiye'si dünyanın en üstün yapılarından biri olarak kabul edilir.

Şaşırtıcı hassaslıkta bir geometrik düzen ve sanki terazide tartılarak yapılmış bir oranlar ahengi, hiçbir tarafında gözü yoran ağır kitleler olmayan bu dev ölçüdeki eserin başlıca vasıflarıdır.

Süsleme programı bizzat Sinan'ın yaratıcı tasarımı ile gerçekleşmiştir. Yapının yazıları süsleme programı içinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu programın gerçekleştirilmesinde Sinan'ın en büyük destekçisi hattat Molla Hasan Çelebi'dir.

Evliya Çelebi'nin kaydına göre, Selimiye'nin yazılarına nezaret ederken Hasan Çelebi'nin bir gözüne kireç düşmüş, kalemlerini yıkadığı kireçli su ile fark etmeden gözlerini yıkayınca diğer gözü de görmez olmuştur.

Bu üzücü olay üzerine Sultan II. Selim ona hayat boyu maaş bağlamıştır.

Yapının çinilerinin 1572 yılında İznik'e sipariş edildiği fermanlarla belli olmaktadır. Türk çini sanatının en parlak devrinde yapılmış olan çini süslemeler, yapı içindeki üstün mekân etkisini bozmayan ölçülü bir kullanılış gösterir.

Mihrap duvarında, minber köşkü duvarında, hünkâr mahfilinde, kadınlar mahfili ve galerileri taşıyan kemerlerin köşe dolgularında ve pencere alındıklarında çini süslemeye yer verilmiştir.

Caminin mihrap ve minberi de en çok dikkat çeken şaheserleri arasındadır. Duvar içine oyulmuş ve tama-

mı tek parça mermerden yapılmış olan mihrabı camiye en hâkim noktadadır.

Mihrap duvarındaki girinti, boyutları ve yarım kubbe örtüsüyle Selimiye Camisi'ne etkili bir kimlik kazandırmıştır.

Mihrap tarafında duvarlar, minberin arkası ve külahı ile camideki bütün alt kat pencerelerin alınlıkları parlak bir çini dekor ile kaplanmıştır. Mihrap nişinin içine açılmış olan pencere ile Osmanlı mihrapları içinde tek örnek olan mihrabın süslenmesine özel bir itina gösterilmiştir.

Mihrap kısmının sol tarafında dört sütuna oturtulmuş hünkâr mahfili göz alıcı zengin çinilerle hemen

dikkat çeker. Burada sonradan kesilip yerlerine konmuş gibi görünen meyve vermiş iki elma ağacı bütün Osmanlı çinilerinde tek orijinal dekor olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elma fidanının kökü karanfil, lale ve sümbüllerle zenginleştirilmiştir. Bahar açmış erik fidanı da birkaç defa tekrarlanarak Hünkâr mahfilinde taze bir bahar havası estirilmiştir. Yapının en zengin çini süslemeleri hünkâr mahfilinde toplanmıştır.

Çinilerin bir kısmı 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus Generali Mihail Skobelev tarafından sökülerek Moskova'ya götürülmüştür.

Selimiye'deki minber tek parça mermerden işlenerek yapılmış olup, 25 basamaklıdır. Mermer minber işçiliği ile caminin en dikkat çeken bölümlerinden biridir. Minber üzerindeki geometrik örgü ustaca işlenmiştir. Sultan II. Selim'in hatibin dua okuduğu yer olan minberin altından yapılmasını istediği ancak Mimar Sinan'ın, "altının alıcısı çoktur, bir bıçak alıp onu harap ederler, çalarlar,

öyle bir minber yapayım ki altından kıymetli olsun" dediği rivayet edilmektedir. Geometrik örgü desenli mermer oymaları ve çini kaplı külahı ile minber çok zariftir. Bu nedenle altından daha değerli olduğu kabul edilir.

Selimiye'deki müezzin mahfili, kubbenin tam altında bulunmaktadır. Mahfil 2,4 m yüksekliğinde ve 6x6 m boyutlarında olup 12 mermer sütun üzerine oturtulmuştur. Mahfilin altında tek parçadan oluşan bir mermer şadırvan bulunur.

Selimiye'nin görsel etkisi mekânsal bütünlüğü ve ünlü kubbesinin yanı sıra, bu kubbeyi bütünleyen ve gökyüzüne yükselmiş taç etkisi veren minareleridir. Selimiye'nin üçer şerefeli dört zarif minaresi vardır. Minarelerinin uzunluğu 70,89 metre, aleme kadar yüksekliği 84 metre, gövde kalınlığı 3,80 metredir. Minare temelleri 22,73 metre derinliğindedir. Osmanlı minare mimarisinin üst düzeyi olarak kabul edilir. İnce ve uzundurlar. Ça-

pının darlığına rağmen iki minaresinin şerefelerine üç ayrı yolla çıkılır. O kadar dar olan bu yükseltinin içine üç ayrı yolu yerleştirmek de Sinan'ın mimari dehasının ürünlerinden biridir.

Avlunun kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerindeki bu minarelerde birinci merdivenle birinci ve üçüncü şerefeye, ikinci merdivenle ikinci ve üçüncü şerefeye, üçüncü merdivenle doğrudan doğruya üçüncü şerefeye çıkılır. Aynı anda çıkan üç kişi birbirinin sesini duysa bile birbirlerini göremezler. Güneydoğu ve güneybatı köşelerindeki minarelerin şerefelerine tek merdivenle ulaşılır.

Selimiye'nin en büyük özelliklerinden biri mükemmel bir akustiğe sahip olmasıdır. Mimar Sinan, Selimiye Cami içinde sesin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için araya girmiş ve bu amaçla yapı strüktürü ve hacim akustiği konularını birleştirerek çözüm üretmiştir. Bu nedenle Selimiye Camisi'nde müezzin mahfili tam kubbenin altına yerleştirilmiştir. Yerden yüksekliği 240 cm olan müezzin mahfilinin akustik açıdan paralel yansıma geometrisini sağladığı görülmektedir. Kubbedeki formun ve ses kaynağının yüksekliğini iyi ayarlayan Mimar Sinan müezzin mahfilinden çıkan seslerin, cemaate duvarlardan yansımadan doğrudan ulaşmasını

Selimiye'nin "Kent Tacı" oluşunda şüphesiz dört zarif minaresinin çok önemli bir etkisi vardır.

istemiş ve bunu başarmıştır. Mimar Sinan kubbeyi basınç ve çekme dayanımını gözeterek kullanmış, bununla birlikte akustik açıdan gerekli olan yansıma formunu da aynı yüzeyde gerçekleştirmiştir. Ayrıca akustiğin, Sinan tarafından caminin uygun yerlerine gözle görülmeyen küçük küpler yerleştirilerek sağlandığı yönünde yaygın bir kanı bulunmaktadır.

Caminin hem dış hem de iç havlusu vardır. Dış avlu Selimiye'yi üç taraftan çevreler ve kible tarafındaki iki medrese ile sınırlanır. Bu medreseler Dar-ül Kurra ve Darül Hadis medreseleridir. Bugün Dar-ül Kurra

Medresesi Vakıf Müzesi, Dar-ül Hadis Medresesi Türk İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır. İlk avluya Arasta Çarşısı'ndan bir çıkış olduğu gibi diğer üç yönden de kapılarla girilebilir. Bunlardan Mimar Sinan Caddesi'ne doğru açılana önceleri Alay Kapısı; Kible tarafındaki küçük kapıya Dilenci Kapısı; doğuya dönük, ortadakine de Darphane Kapısı denmekteymiş.

Arasta Çarşısı Selimiye ile birlikte yapılmamış daha sonra geliri Selimiye Külliyesi'ne kalması amacıyla III. Murat zamanında Selimiye'ye vakıf olarak yaptırılmıştır.

İç avlu ise son derece özelliklidir ve bu bölüme biri çok görkemli yapılan Taç kapı olmak üzere üç ayrı kapı ile girilir. Taç kapının en üstünde caminin başlama ve bitirme tarihini gösteren kitabe gözleri kamaştırır. İç avlu revaklar ve kubbelerle süs-lüdür.

Avlunun ortasında beyaz mermerden özenle işlenmiş bir şadırvan vardır. Selimiye avlusunun kendine özgü tasarım özellikleri vardır. Diğer camilerde olmayan bir revak ritmi ortaya çıkar. Bu revak 18 kubbe ve 16 sütunla çevrilidir. Sütunlar tek parçadır. Son cemaat yerinin kalın yuvarlak altı sütun üzerinde 5 kubbesi vardır.

Selimiye Camisi'ne İlişkin Rivayetler

İlk rivayete göre, Mimar Sinan yoldan geçen küçük bir çocuğun "Minare eğri" demesi üzerine, eğri olmamasına rağmen çalışan işçilere minareye halat bağlatıp çektiştir. Küçük çocuk "Tamam, düzeldi." dedikten sonra halat bırakılmıştır. Bu rivayet, Mimar Sinan'ın kusursuzluğa verdiği önemi ve halkın arasındaki yanlış söylencelere imkân

tanımamak için böyle davrandığına ilişkindir.

Diğeri Sinan'ın uçuşuna ilişkindir; Mimar Sinan Camiyi ve minareleri bitirmiş, külahları yerleştirmiş ve alemi yerine takmıştır. Tam inmesi beklenirken Sinan'ın uçuşu görülmüştür. Uçarak uzaklaşırken keserini Hıdırlık Tepesi'ne düşürmüştür. Bir ustanın en önemli gerci sayılan keser ile Edirneliler, Sinan'ın buradan kopmakta ne denli güçlük çektiğini rivayet etmektedirler.

Minarelerle ilgili diğer rivayetler; Minare uzunluğu ile arsa uzunluğunun aynı olduğu; dört minare ile doğu, batı, kuzey ve güney olmak üzere dört bir yanı ve mevsimleri işaret ettiği; üçer şerefelin toplamda on iki olduğu ve bunun yılın aylarını simgelediği; iki minaresinin üçer yolunun olmasının Hud ve Habib surelerindeki gibi "gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur"a ya da caminin altı yılda bitirildiğine işaret ettiği; dört minarenin şehir dışından gelenlere iki görünmesiyle seferilerin iki rekât, Edirne halkının ise dört rekât namaz kılmaları yönünde imada bulunduğu şeklindedir.

Bir diğeri ise Selimiye'nin müezzinler mahfilinin kuzeydoğu yönünde, köşedeki mermer ayak üzerinde

bulunan ters lale motifine ilişkindir. Müezzin mahfilindeki ters lale dâhil, Selimiye çinlerinde değişik boy, renk ve biçim de 101 ayrı türde lale motifi kullanılmış olmasına rağmen ters lale en ünlüsüdür.

Rivayete göre caminin inşa edilmesi düşünülen yerde yaşlı bir kadının lale bahçesi vardır. Mimar Sinan ne kadar konuştuysa da yaşlı kadın, lale bahçesini vermeye razı olmaz. Çünkü o laleler ona yadigârdır. Sonunda camide kendinden bir iz olması şartıyla yaşlı kadın bahçeyi vermeyi kabul eder. İşte bu iz, cami içindeki ters olarak resmedilmiş ve yaşlı kadının gönülsüzce verdiği lale bahçesinin simgesi olan laledir. Bu konu-

daki başka bir rivayet ise Selimiye Camisi'nin çok kusursuz bir şekilde inşa edildiği için "göz değmesin, kusuru var" desinler diye ters lale işlendiğidir. Bir diğeri ters lalenin her yıl zemine daha da yaklaştığı, tamamen zemine dokunduğunda kıyametin kopacağı şeklindedir.

ESKİ (ULU) CAMI

Edirne'nin ilk ve Osmanlılardan günümüze kadar ulaşabilmiş en eski anıtsal yapısıdır. 1403 yılında Süleyman Çelebi tarafından inşasına başlanan Eski Cami, 1414 yılında Çelebi Mehmed tarafından tamamlanmıştır.

Selimiye Camisi'nin karşısında bulunan Eski Cami'nin mimarı Konyalı Hacı Alâeddin, mimari planı uygulayan kişi ise Ömer İbn İbrahim'dir. Günümüze kadar ulaşmış ilk orijinal abidevi olarak bilinen cami, 15. yüzyılda yapılmış olan en önemli camilerden biridir.

ÜÇ ŞEREFELİ CAMİ

1438-1447 yılları arasında II. Murat tarafından inşa ettirilmiştir. Osmanlı mimarisinin erken ve klasik dönem sanatını yansıtan en güzel örneklerinden biridir. Osmanlı mimarisinde birçok ilkin toplandığı bir camidir. Ayrıca bu cami Osmanlı mimari tarihinin ilk büyük revaklı avlusuna sahiptir.

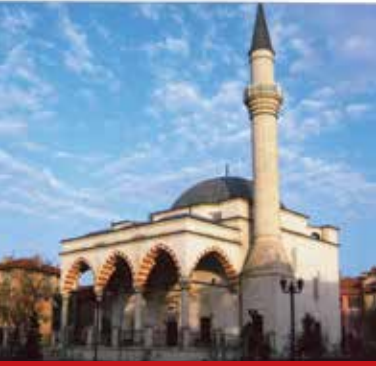

MURADİYE CAMİ

Mevlevihane olarak da bilinen Muradiye Cami, olağanüstü yapıya sahip çinileri ile ünlüdür. 1426 yılında Sultan II. Murat tarafından yaptırılmıştır. İlk olarak Edirne Mevlevihanesi olarak yaptırılmış olup, sıbyan mektebi ve Mevlevi tekkesi günümüze kadar ulaşmamıştır.

Beylerbeyi Cami, Kasımpaşa Cami, Darül Hadis Cami, Taşlık Cami Edirne'nin diğer tarihi camilerinden bazılarıdır.

Taşlık Cami

Beylerbeyi Cami

SWETİ GEORGE BULGAR KİLİSESİ

1880 yılında inşası tamamlanmış olup ibadete açılmıştır. Edirne'nin Kıyık kentinde bulunan Sweti George Bulgar Kilisesi, dönemin kralının kızını ejderden kurtaran bir Bulgar asker anısına Sultan II. Abdülhamit Han emriyle inşa edilmiştir.

EDİRNE BÜYÜK SINAGOGU

1492 yılında II. Beyazid'in fermanı üzerine yapılan ve İspanya ile Portekiz'den Edirne'ye yerleştirilen Yahudiler'in 13 sinagogu, 1903 yangınında tahrip olunca 1907 yılında Yahudilerce kutsal kabul edilen Büyük Sinagog inşa edilmiştir.

Kasımpaşa Cami

Dar-ül Hadis Cami

Büyük Sinagog, Viyana Sinagogu örnek alınarak Fransız mimar "France Depre" tarafından inşa edilmiştir.

BAHAİ EVİ (BEYAZ EV)

Bahailer için Edirne ve Bahauallah'ın burada kaldığı evler kutsaldır ve buraya "Arz-ı Sır" veya "Sır Kenti" adını verirler. Müslümanlar için Kâbe'nin anlamı neyse, Edirne de Bahailer için aynı anlamı taşır. Çünkü Bahauallah o dönemde Osmanlı sınırları içinde olan İran'dan 1864 yılında önce İstanbul'a, sonra Edirne'ye gelmiş ve Edirne'de yaklaşık 4,5 yıl yaşamıştır. Ayrıca Bahailik dininin dünyaya ilk duyurusunu Edirne'den yaparak; beklenen imam mehdiliğin Allah tarafından kendisine gönderildiğini buradan bildirmiştir. Dünyanın her tarafından ziyaretçiyi her mevsimde ağırlamaktadır.

EDİRNE ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ

Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi ilk olarak Atatürk'ün emri ile 1925 yılında Selimiye Camisi Dar-ül Hadis Medresesi'nde Arkeoloji Müzesi olarak kurulmuştur. 1936 yılında Dar-ül Sübyan Medresesi restore ettirilerek "Etnografya" adı altında ikinci bir bölüm açılmıştır.

EDİRNE TÜRK İSLAM ESERLERİ MÜZESİ

Selimiye Külliyesi içerisinde yer alan Dar-ül Tedris Medresesi günümüzde Türk İslam Eserleri Müzesi olarak hizmet vermektedir.

SELİMİYE VAKIF MÜZESİ

Mimar Sinan tarafından 1569-1575 yılları arasında Sultan II. Selim adına inşa edilmiştir. Selimiye Vakıf Müzesi olarak bilinmekte olup eski adı Selimiye Dar'ül Kurra Medresesi'dir

MÜZELER

II. Beyazid Külliyesi Sağlık Müzesi ve Tıp Medresesi

SULTAN II. BEYAZID KÜLLİYESİ SAĞLIK MÜZESİ

Tunca nehri kıyısında bulunan külliye camii, tıp medresesi, imaret, darüşşifa, hamam, mutfak, erzak depoları ve diğer bölümleriyle geniş bir alana yayılmıştır. II. Beyazid tarafından 1484-1488 yılları arasında yaptırılmış olup Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük sosyal yapılarındandır.

Günümüzde Sağlık Müzesi olarak hizmet vermekte olan Darüşşifa, 2004 yılında Avrupa Konseyi Avrupa Müze Ödülü'nü almaya layık görülmüştür. Ayrıca Sultan II. Beyazid Külliyesi 2016 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne girmiştir.

Selimiye Vakıf Müzesi

MİLLİ MÜCADELE VE LOZAN MÜZESİ

Kurtuluş Savaşı boyunca Trakya Bölgesinde sürdürülen Milli Mücadele'nin ve Lozan Barış Antlaşması'nın halka anlatılmasını sağlamak üzere kurulan "Milli Mücadele ve Lozan Müzesi"nin açılışı 19 Nisan 2016 tarihinde yapılmıştır.

Edirne ilinde diğer müzeler İlhan Koman Resim ve Heykel Müzesi, Edirne Kent Müzesi ve Osman İnci Müzesi'dir.

ÇARŞILAR

ALİ PAŞA KAPALI ÇARŞISI

Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı Hersekli Semiz Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır. Mimar Sinan'ın bir eseri olan Ali Paşa Çarşısı, Semiz Ali Paşa Çarşısı olarak da bilinmekte olup 1569 yılında inşa edilmiştir.

SELİMİYE ARASTA ÇARŞISI

Selimiye Camisi'nin hemen yanında bulunmakta olup Selimiye Camisi'nin yapı topluluğu arasında yer almaktadır. Selimiye Camisi'ne gelir getirmesi amaçlanarak, III. Murat tarafından 1574-1595 yılları arasında Mimar Davut Ağa'ya yaptırılmıştır.

BEDESTEN ÇARŞISI

1417- 1418'da Sultan Çelebi Mehmed Eski Cami'ye vakıf olarak yaptırmıştır. Mimarı Konyalı Hacı Alâeddin'dir. Evliya Çelebi, Bedestendeki elmas ve takıların birkaç Mısır hazinesi değerinde olduğunu ve bunları altmış gece bekçisinin koruduğunu yazar. Son yıllarda

onarılmış olan Bedesten, çarşı olarak kullanılmaktadır.

RÜSTEMPAŞA KERVANSARAYI

Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Rüstem Paşa, Mimar Sinan'a yaptırmıştır. (1560-1561) Avlulu hanlar planındadır. 1980 yılında, Türkiye'deki en prestijli mimarlık ödüllerinden Ağa Han ödülüyle taçlandırılmıştır.

DEVECİ HAN (ESKİ HAPİSHANE)

Defterhane olarak resmi defterlerin ve arşivlerin korunması amacıyla 15.yy'da inşa edilmiştir. Hanın inşasında kesmetaş ve tuğla kullanılmıştır. Vali Rüstem Paşa zamanında 1846 yılında tamir ettirilerek cezaevi

vine dönüştürülen han 1946 yılına kadar cezaevi olarak kullanılmıştır. 2000 yılında yeniden restore edilen han günümüzde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün idari binası ve Kültür Merkezi olarak hizmet vermektedir.

EKMEKÇİZADE AHMET PAŞA KERVANSARAYI

Ayşe Kadın Hanı olarak da bilinir. Ekmekçizâde Ahmet Paşa tarafından 1609 (H.1018) tarihinde Sedefkâr Mehmed Ağa ile Edirneli Mimar Hacı Şaban Ağa'ya yaptırılıp Sultan Ahmed'e hediye edilmiştir.

Rüstempaşa Kervansarayı

ÖZGÜRLÜK ANITI -UZUNKÖPRÜ

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk "Özgürlük Anıtı" Uzunköprü'de 11 Aralık 1908'de dikilmiştir. Meşrutiyet anayasasının yeniden yürürlüğe konması ve yeni Meclis-i Mebusan'ın oluşturulması nedeniyle, Cizri Ergene'de (Uzunköprü) belediye dairesi önünde 11 Aralık 1908 tarihinde gerçekleştirilen törende; bu anıtla Fransız Devriminin getirdiği demokrasinin ana ilkeleri olan Hürriyet, Adalet, Müsavat (eşitlik), ve Uhuvvat (kardeşlik) sözcüklerinin anıtın dört yanına mermer yazıtlar biçiminde yerleştirilerek ölümsüzleştirilmiştir.

TARİHİ KARAAĞAÇ MAHALLESİ, TARİHİ GAR VE LOZAN ANITI

Tarihi Karaağaç Mahallesi, çeşit çeşit renkli, tek katlı evleri ve geniş caddeleri ile Edirne'de görülmesi

SOKULLU HAMAMI

Sokullu Hamamı, 1568-1569 yıllarında Sokullu Mehmed Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Üç Şerefeli Cami'nin karşısında bulunan Sokullu Hamamı, 16. yüzyıl Türk mimarisinin özelliklerini taşıyan önemli yapılardan olup çifte hamam planına sahiptir. Ayrıca Sokul-

ANITLAR

gereken yerlerin başında gelmektedir. Tarihi Tren Garı ile Lozan Anıtı da burada bulunmaktadır. Tarihi Tren Garı, 1913-1914 yıllarında İstanbul'da bulunan Sirkeci Garı örnek alınarak Mimar Kemalettin Bey tarafından yapılmıştır. Lozan Anıtı ise 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan anlaşması anısına buraya inşa edilmiştir. Karaağaç Tren İstasyonu binası günümüzde Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi olarak hizmet sunmaya devam etmektedir.

BALKAN ŞEHİTLİĞİ VE ANITI

Balkan Şehitliği ve Anıtı, 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşı'nda Bulgarlara esir düşen ve Edirne Sarayı'n-

de aç bırakılarak ölüme mahkûm edilen asker ve sivil olmak üzere yaklaşık 20.000 şehidin anısını yaşatmak amacıyla Edirne Sarayı'nın de inşa edilmiştir.

EDİRNE ASKER HASTANESİ ŞEHİTLİĞİ

Çanakkale Şehitliği'nin ardından Türkiye'nin en büyük ikinci şehitliği konumundadır. Şehitlikte 52 bin şehidin anısı yaşatılmaktadır. Saraypınar yolu Kemer Dere mevkiinde yer alan, 22 Mayıs 2015 yılında açılışı gerçekleşen şehitlikte, ismi tespit edilen 5 bin 5 şehit adına bir abide yer almaktadır.

HAMAMLAR

lu Hamamı, Türkiye'deki en büyük kubbeye sahip olan hamam olma özelliğini taşımaktadır.

Edirne'deki Mezitbey Hamamı, Tah-takale Hamamı, Kum Kasrı Hamamı, Yeniçeri Hamamı, Beylerbeyi Hamamı diğer tarihi hamam yapılarından bazılarıdır.

HACILAR EZANI NAMAZGÂHI VE ÇEŞMESİ

Hacılar Ezanı Namazgâhı, İstanbul'dan Edirne'ye giriş yolu üzerinde bulunmaktadır. Edirne'den Hacca gidenlerin uğurlandığı ve karşılandığı yerde bulunan çeşmeyi 1798 yılında Ahmet Ağa yaptırmıştır. Çeşme kesme taştan olup, üzeri konsollarla dışarıya doğru çıkıntı yapan düz bir kalıp şeklindedir. Bu tür çeşmelere Osmanlı mimarisinde rastlanmadığından kendisine özgü bir çeşmedir.

EDİRNE YENİ SARAY ÖRENYERİ

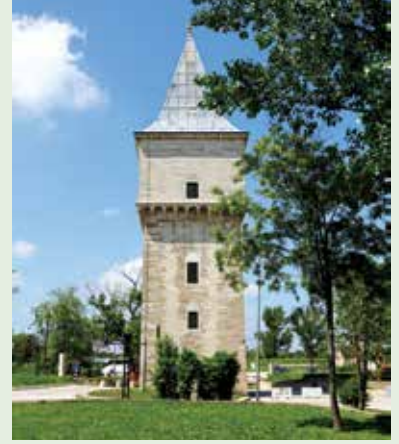
Edirne Yeni Saray olarak bilinen Saray-ı Cedid'in inşasına Sultan II. Murat döneminde başlanmış olup, 1451 yılında oğlu Fatih Sultan Mehmed zamanında tamamlanmıştır.

Edirne Yeni Saray; bir çağ kapatıp diğerini açan Fatih'in İstanbul'u fetih planlarını yaptığı muhteşem eser, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca projelendirilmiş olup, Sarayıcı Örenyeri projesi kapsamında Saray Mutfakları, Kum Kasrı Hamamı ve Adalet Kasrı, şehrimizin güzide tarihini yansıtan örnek birer müze olarak faaliyet göstermesi için teşhir, tanzim çalışmaları son aşamaya gelmiştir.

ADALET KASRI

1561'de Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Sarayıcı'nın girişinde yer alan Adalet Kasrı, dört katlı bir yapıya sahip olup üst katında mermer fiski-

yeli bir havuz bulunmaktadır. Adalet Kasrı'nın bir dönem Divan-ı Hümayun olarak kullanıldığı bilinmektedir.

LALAPAŞA DOLMENLERİ

Lalapaşa Dolmenleri, Traklar'a ait en önemli eserlerden biridir. Lalapaşa Dolmenleri, toprağa yan yana olarak sıralanmış birkaç büyükçe yassı taşlarla bunların üzerine yatay olarak yerleştirilmiş, yine aynı şekilde büyükçe yassı taşlardan oluşan tarih öncesi yapılardır. Mezar olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Bu tür taşların M.Ö. 1200 yıllarında Kuzey Balkanlar'dan Trakya'ya göç etmiş olan topluluklara ait olduğu düşünülmektedir.

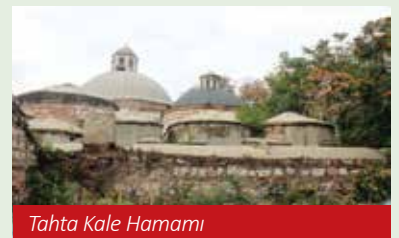
Su Maksemi

Kum Kasrı Hamamı

Mezit Bey Hamamı

Tahta Kale Hamamı

ENEZ KALESİ

Antik dönemdeki adı Ainos olan Enez, İpsala sınır kapısı yakınında, Yunanistan sınırında ve eskiden Hebros; sonradan Meriç adını alan Nehrin kıyısına kurulmuş oldukça eski bir yerleşimdir. Ege Denizi, Meriç Nehri ve Dalyan Gölü ile kuşatılan Enez, sulak bir bölge olduğundan ve limanı bulunduğu tarih boyunca mücadele sebebi olmuş, Persler, Makedonlar, Mısır Ptolemaiosları, Roma, Bizans ve en son 14. yüzyılda Osmanlı egemenliğine girmiştir. Osmanlı döneminde de yerleşim düzeni çok değişmemiştir. Dört tane yayvan tepe üzerine kurulan Enez'deki yerleşim, günümüzdeki kale içi ve onun eteklerinde gelişmiştir. Enez Ayasofyası da Kaleiçi'nde, kalenin en yüksek noktasında ve topografik olarak etraftan rahatlıkla algılanabilecek şekilde inşâ edilmiştir.

Tarih sahnesine Bizans döneminde bir kilise olarak çıkan yapının ilk inşâ tarihi bilinmemektedir. Yapı genel olarak XII. yüzyıla tarihlenmektedir. Dört yöne açılım gösteren haçvari bir ana mekâna sahip olup, aslında kubbeli bazilika planını çağrıştırmaktadır.

Enez Ayasofyası, 21x38 m ebatlarında olup, İstanbul'da bulunan orta ve geç dönem Bizans dini yapılarından daha büyük oluşuyla ilgi çekicidir. Tuğla ve taş (kârgir olarak) inşâ edilen yapıda XI-XII. yüzyılın karakteristik tekniği olan gizli tuğla tekniği kullanılmıştır.

Özgün kubbe kornişleri hâlâ durmaktadır. Bu da bize, Bizans kubbesinin başlangıç kotu hakkında fikir vermektedir.

Yapı, Enez'in 1456 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesinden sonra camiye çevrilmiş ve Fatih Camisi ismini almıştır. Camiye çevrildiği sırada yapıya bir mihrap ve bir minber eklenmiştir. Sağ yan apsis ve ana apsis arasına (güneydoğu), Uzunköprü taşından bir minare eklenmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Edirne Bölge Müdürlüğü, 1965 yılından bu yana kullanılmayan cami için 2014 yılında proje çalışmalarına başlamıştır.

2015 yılı itibarıyla de caminin rekonstrüksiyona dayalı restorasyon projesi Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. Süreç içerisinde uy-

gulama sırasında rekonstrüksiyona dayalı restorasyon projesinde revizyon ihtiyacı gerekmiş ve revize restorasyon projesi Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 14.01.2019 tarihinde onaylanmıştır.

HIDIRLIK TABYASI

Balkan Harbi'nde Edirne'yi savunan tabyalardan en büyüğü olan Hıdırlık Tabyası, 1912 tarihinde gerçekleşen I. Balkan Savaşı'nda son derece önemli bir yere sahiptir.

Aynı zamanda Şükrü Paşa'nın karar-gâhi olarak da kullanılmıştır. Hıdırlık Tabyası, Balkan Savaşları sonrası önemini yitirmiş, gelişen topolojisinin gerisinde kalmıştır. Zaman içinde yer yer kullanılsa da bilinçsiz kullanım sonucu oluşan tahribata daha fazla karşı koyamamıştır. Ancak gerçekleştirilmekte olan restorasyon çalışmaları ile Hıdırlık Tabyası'nın önemli bir turizm noktası haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Hıdırlık Tabyası, yaklaşık 1800 metreyi bulan çevresi ile Edirne'deki en büyük tabyadır. Nizamiye, ana giriş binası, koğuş binası, topçu odaları, topçu bataryaları, hendek ve avludan oluşmaktadır.

Uzun Köprü

KÖPRÜLER

DÜNYANIN EN UZUN TAŞ KÖPRÜSÜ: UZUNKÖPRÜ (CİSR-İ ERGENE)

Edirne İli, Uzunköprü İlçesi, Ergene Nehri üzerinde, Osmanlı Devleti'nin altıncı padişahı Sultan II. Murat döneminde, Mimar Muslihiddin tarafından, 1427-1443 yılları arasında inşa edilmiştir. 1392 m. uzunluğu ve 174 kemeri ile dünyanın günümüze ulaşan en uzun ikinci taş köprüsü olma özelliğine sahiptir.

Köprü'nün üç kemerinin, aradan geçen süre içerisinde bugünkü Uzunköprü ilçe merkezine bağlanan yolun altında kaldığı düşünülmektedir.

Kireçtaşı ve traverten cinsi kesme-taş blokları ile inşa edilen köprü'nün, alüvyon zemin üzerine oturtulan temelleri enerji sönmüleyici ahşap ızgara sistemi üzerine inşa edilmiştir. Köprü'nün kemerleri çoğunlukla çift merkezli sivri kemer formundadır, ancak dairesel ve basık dairesel formlarda kemerleri de mevcuttur.

Bu ihtişamlı köprü, Orta Asya'dan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada farklı kültürleri bünyesinde toplayan Osmanlı Devleti'nin sanat ve estetik anlayışından motifler de taşımaktadır. Köprü'nün kemerlerinde, genellikle kilit taşı üzerinde yer alan bezeme öğelerinde geometrik motifler, bitki ve hayvan figürleri, Rumi palmetler yer almaktadır.

Bu anıtsal su yapısı, kullanılan malzemenin seçimi, ayakların yerleştirilmesi, kemer açıklıklarının belirlenmesi, yükseklik eğimlerinin hesaplanmasındaki mühendislik bilgisi sayesinde uzunluğuna rağmen, zorlu doğa şartları altında 6 asıraya yakın bir süre ayakta kalmıştır. Uzunköprü 2015 yılında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'ne girmiştir.

BAZI TARİHİ BİNALAR

Osmanlı'nın son dönemine ve Cumhuriyet döneminin ilk dönemlerine tanıklık eden, tarihine ve mimarisine ışık tutan bazı binalar hala hizmet görmekte ve kent dokusuna ayrı bir hava katmaktadır.

Karaağaç Gar Binası, Sanatlar Mektebi (Sanat Enstitüsü - Endüstri Meslek Lisesi), Edirne Lisesi (Edirne Erkek Lisesi), Zorlutuna adıyla bilinen Dertli Mustafa Bey'in Konağı, Makedonya (Saat) Kulesi, Edirne Belediye Binası, Maarif Su Terazisi, İttihat ve Terakki Kulübü Binası (Halk Eğitim Merkezi), Harbiye Kışlası, İlhan Koman Konağı, Hafızağa Konağı, Bahai Evi (Beyaz Ev-Rıza Bey'in Evi) bunlardan bazılarıdır.

Belediye Binası

DOĞAL GÜZELLİKLER

SÖĞÜTLÜK KENT ORMANI

Halk arasında Söğütlük Kent Ormanı olarak bilinen İzzet Arseven Kent Ormanı ve Mesire yeri, Edirne'nin oldukça önemli mesire alanlarından biridir. Karaağaç Lozan Caddesi'nde yer alan Söğütlük Kent Ormanı, yüksek ağaçlara sahiptir.

SARAYIÇI TAVUK ORMANI

58 hektarlık bir ormanlık alana sahip olan Sarayıçi Tavuk Ormanı, Edirne'nin önemli mesire alanlarından biridir.

Bir rivayete göre burası eski dönemlerde binlerce tavuğun yetiştirildiği bir yer olduğu için adı Tavuk Ormanı olarak anılmıştır. Sarayıçi Tavuk Ormanı'nda birçok şifalı bitki bulun-

maktadır. Avcı Mehmed olarak bilinen Padişah IV. Mehmed tarafından 1671'de yaptırılan Av Köşkü de bu orman içerisinde yer almaktadır.

GALA GÖLÜ MİLLİ PARKI

Türkiye'nin en önemli sulak alanlarından biri olan Gala Gölü Milli Parkı'nda; 163 kuş türü görülmekte, türlerin 46 türü yerli, 27 türü kış göçmeni ve 90 türü yaz göçmeni kuşlardır. Türkiye'deki biyolojik çeşitlilik alanlarından biridir.

Ayrıca Enez ve Erikli plajları, Danişment, Gökçetepe Tabiat Parkı Edirne'nin doğal güzellikleri arasındadır.

KÜLTÜREL MİRASIMIZ KIRKPINAR

Edirne'nin tarihsel ve kültürel kimliğiyle özdeşleşen ve başlangıcı Edirne'nin fetih tarihi olarak kabul edilen Kırkpınar, spor ve kültür tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Geleneklerin yaşatıldığı saygı, sevgi, yardımlaşma ve disiplin içinde gerçekleşen Kırkpınar Güreşleri kuşaktan kuşağa aktarılan bir destandır.

Geleneksel Kırkpınar Güreşleri, bir spor etkinliği olmasının yanı sıra yüzyıllarca yaşatılmış köklü bir mirasın devamıdır. Her yıl günler öncesinden başlayıp son güne kadar şenliklerle, güreşlerle devam eden Kırkpınar sevgisi, heyecanı ve coşkusu bu mirasın tüm güzelliğiyle günümüze ve geleceğe taşınmasını sağlayan başlıca güç olmuştur. Köklü bir geleneğin özgün uygulamalarının günümüzde de yaşatıldığı eski Kırkpınar'ların öyküsü kısaca şöyleydi:

Şenlikler, her yıl Hıdırellez'den üç gün önce başlayıp Hıdırellez gününün ak-

şamı sona ererdi. O yılki düzenlemeyi üstlenen Kırkpınar Ağası şenlikten 20-25 gün önce çevredeki köy ve kasabalara kırmızı dipli mum göndererek onları Kırkpınar'a davet ederdi. Böylece hazırlıklara da başlanmış olurdu.

Şenliğe katılacak olanlar en güzel giysilerini hazırlar ve köy berberinde özel tıraşlarını olurdu. Kırkpınar'da güreşecek pehlivanlar da bütün bir yıl boyunca düşledikleri günün gelmesinin heyecanı ile son hazırlıklarını yapardı. Kırkpınar'da başı kazanıp başpehlivan olmak bir güreşçinin en büyük rüyasıydı. Diğer panayır ve düğünlerdeki güreşlerin ve hediyelerin yanında Kırkpınar bir şeref, onur simgesi idi. Her köy kendi yetiştirdiği pehlivanın kazanması için birlikte çaba gösterir ve köyden başpehlivan çıkmasıyla büyük bir gurur yaşardı.

Kırkpınar'a gidenler Kırkpınar Ağası'na hediyeler getirirdi. Bu armağanlar titizlikle seçilir, Ağası'nın

saygınlığına ve Kırkpınar'a yakışır olması için imkânlar seferber edilirdi. Her köy Kırkpınar'da kusursuz olarak kendini temsil etmeye çalışırdı. Kırkpınar'a bir hafta kala çayırın etrafı izleyicilerin ihtiyaçlarını karşılayacak esnaf için panayır haline getirilir, çadırlar ve mutfak kurulurdu. Bütün bu yoğun çalışmalarını yakından takip eden ağa, şenliklerin saygınlığına uygun, eksiksiz ve sorunsuz gerçekleşmesine çalışırdı.

Güreşlerin başlamasından bir önceki akşam Kırkpınar Çayırına gelen konuklar, Kırkpınar efsanesine göre güreşirken ölen iki gencin mezarlarının bulunduğu "Selim Mezarı" adıyla anılan yerde davul ve zurna eşliğinde karşılanırdı. Davulcu ve zurnacılar gelen misafirleri karşıladıktan sonra Ağası'nın adamı, sırtına al çuha örtülü bir tayla konukları selamlardı. Al çuha örtülü tay, gelen konuklara gösterilen saygının bir ifadesiydi.

Konuklar Kırkpınar Çayırları'nda Ağa'nın çadırını ziyaret eder, getirdikleri keçi, koyun, deve gibi armağanları Ağa'ya sunardı. Sonra kendilerine ayrılan çadırlara yerleşirdi. Bazı varlıklı konuklar da içi para dolu keselerini usulünce Ağa'nın sedirinin altına bırakırlardı. Bütün bu hediyeler Ağa tarafından pehlivanlara ödül olarak dağıtıldı. Coşkunun, gururun, heyecanın yanı sıra dayanışma içinde masrafların da paylaşılması Kırkpınar töresinin gücünü ve güzelliğini göstermekteydi.

Bu törensel işlemlerin tamamlanmasının ardından Hıdırellez'e üç gün kala Kırkpınar Şenlikleri büyük gösterilerle açılırdı. Davullar, zurnalar eşliğinde başlayan ilk gün "Yörük Koşusu" adı verilen at yarışı yapılırdı. Kırkpınar Çayırları'na 6 km uzaklıkta başlayan ve alanda sona eren at yarışı da en az güreşler kadar önem taşırdı. Yarışmada birinci gelene Kırkpınar Ağası tarafından ödül verilirdi.

KIRKPINAR GÜREŞLERİ EFSANESİ

Efsaneye göre 1346 yılında Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek için düzenlediği seferler sırasında, büyük oğlu Süleyman Paşa 40 askerle Bizanslılar'a ait Domuzhisar'ın üzerine

yürür. Baskınla burasını ele geçirirler. Öteki hisarların da ele geçirilmesinden sonra, 40 kişilik öncü birlik geri dönerler ve şimdi Yunanistan'ın topraklarında kalan Samona'da mola verirler. Kırk cengâver burada güreşe tutuşurlar. Saatlerce süren güreşlerde, adlarının Ali ile Selim olduğu rivayet edilen iki kardeşin bir türlü yenilemedikleri görülür.

Daha sonra bir Hıdırellez gününde, Edirne yakınlarındaki Ahıköy çayırlarında aynı çift yeniden güreşe tutuşurlar. Bütün bir gün güreşmelerine rağmen yine yenilemeyen kardeş pehlivanlar, gece boyunca da mum ve fener ışığında mücadelelerini sürdürmeye devam ederler. Ancak solukları kesilerek oldukları yerde can verirler.

Arkadaşları onları aynı yerdeki bir incir ağacının altına gömerek oradan ayrılırlar. Yıllar sonra ise aynı yere gittiklerinde iki pehlivanın mezarlarının bulunduğu yerde gür bir pınar görürler. Bundan sonra halk orada yatanların anısına o yöreye, "Kırkpınar" adını verirler.

I. Murat, Edirne'nin alınmasından sonra Edirne'de güreşçiler tekkesi kurmuş ve bundan böyle de her sene güreş yapılması bir gelenek haline gelmiştir.

Bir başka iddiaya göre ise Kırkpınar Güreşleri'nin tarihçesi çok daha öncesine dayanır. M. Atif Kahraman'ın aktardığına göre Sarı Saltuk Bizans'ın ve Bulgarların içinde bulunduğu karmaşadan yararlanarak 1261'de Edirne'yi Bulgarlardan aldı. Sarı Saltuk 40 yıl Edirne'de kaldıktan sonra Dobruca'ya gitmek zorunda kaldı ve burada vefat etti. Bunun üzerine Bizans hükümdarı Andronikos, oğlunu Edirne'ye vali yaptı. Bu iddiaya göre kendisi de bir pehlivan olan Sarı Saltuk Osmanlılardan önce Kırkpınar Güreşleri'ni ilk düzenleyen kişidir.

GÜREŞLERİN YAPILDIĞI YER

Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı sonrasında Kırkpınar Yağlı Güreşleri, bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Samona köyü civarında bulunan Kırkpınar Çayırlarından Edirne-Mustafa Paşa yolu üzerinde yer alan Viran tekke mahaline taşınmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra güreşler Edirne'nin Sarayıcı bölgesinde yapılmaktadır.

KIRKPINAR'IN VAZGEÇİLMEZ ÖĞELERİ

Cazgır (Dellal)

Kırkpınar'ın tarihinde değişmeyen geleneklerden biri de cazgırlıktır. Yağlı güreşte pehlivanları seyircilere tanıtan, güreşe başlatan kişiye "Cazgır" veya pehlivanları gür sesiyle ortaya çağırdığı için "dellal", pehlivanlara, atalara dua ettiği için "duacı" ya da "duahan" Peygamber efendimiz(s.a.v) için salavat istediği için "salavatçı", peşreve çıkış verdiği için "peşrevci" gibi isimlerle de ifade edilmiştir. Cazgır hakem heyetinin eşleştirdiği pehlivanların adlarını, sanlarını, oyunlardaki hünerlerini, uygun mısra ve dualarla tanıtır.

Peşrev

Peşrev, bir ısınma ve kültür-fizik hareketidir. Ahenkli bir şekilde yapılan bu

hareketler, seyircilerin zevkini okşar, pehlivanın moralini yükseltir. Pehlivan peşrev ile nefesini, kaslarını ve kalbini biraz sonra başlayacak olan mücadeleye hazırlar. Güreşmek üzere hakem heyeti önüne gelmiş pehlivanların cazgır tarafından takdimi ve duası yapıldıktan sonra verdiği işaretle, çalınmaya başlayan davulların ve zurnaların nağmeleri arasında pehlivanlar ahenkli bir şekilde ellerini ve kollarını sallayarak peşreve başlarlar.

Peşrevde üç kez ileri, üç kez de geri gidişten sonra yere sol diz ile çökülerek önce sağ el yere, dize, dudağa ve alına üç defa değdirilir. Hatta bazıla-

rı tarafından bir ot koparılarak ağza alınır ve ısırılır. Bu merasim bittikten sonra tekrar sıçrayarak arada sırada “Hayda bre pehlivan” diye bağırılır.

Karşılıklı gidiş ve geliştikten sonra hasmın paçaları yoklanır ve sırtı sıvazlanır, enseler bağlanır, eller tutuşur ve birkaç defa sallanılır, güreşe böylece girilmiş olur.

Kırkpınar Ağası

Eskiden güreşler ağanın denetiminde yapılırdı. Kırkpınar Güreşlerinin en ilginç yönü Kırkpınar Ağalığı'dır. Pehlivanları çağırın, yarışmaları düzenle-

yen, gelen konukları ağırlayan, yemek ve yatacak yerlerini temin eden, örf ve adetlere uygun olarak güreşlerin yapılmasını sağlayan, ödüller veren ve güvenlik düzeni alan yetkilidir.

Başpehlivan

Kırkpınar'ın en büyük ödülünü “Başpehlivan” alır ve bir yıl süreyle “Türkiye Başpehlivani” unvanını elinde tutar. Bu unvanı üç yıl arka arkaya koruduğu takdirde altın kemerin sahibi olur. Diğer kategorilerde birinci olanlara ve dereceye giren pehlivanlara verilen ödül ise özendirme niteliğindedir. Pehlivan ödülü para olacağı gibi at, öküz, dana veya koç da olabilir. Eski yıllarda Başpehlivana deve, baş-altı pehlivanına boğa, büyük-orta' ya kısrak, diğer boylara da bunlara benzer ödüller verilirdi.

Zembil

Kispetler “Zembil” adı verilen sazdan yapılmış bir torbada taşınırlar. Güreş bittiğinde kispet temizlenir derisinin kurumaması için yağlanır ve bir sonraki güreşe hazırlık yapmak üzere zembile konur. Güreşi bırakan pehlivan zembilini duvara asarak bir daha güreşmeyeceğini anlatmak ister.

Yağlanma

Güreşler, kavranması güç olsun diye, pehlivanlar güreş meydanının uygun bir yerinde yağ ve su ile doldurulmuş kazanların etrafında yağlanırlar. Pehlivanlar önce sağ el ile sol omuza, göğüse, kol ve kispete yağ sürerler, daha sonra sol el ile aynı işlemi yaparlar. Güreş başladıktan sonra pehlivanlar çayırdan dolaşan ibrikçilerden diledikleri zaman yağ ve su alabilirler.

Kırmızı Dipli Mum

Kırmızı dipli mum bildiğimiz parafin mumların dip tarafına kırmızı boya sürülmüş olanıdır. Kırkpınar ağalığını yüklenen kişiler Mart ayı başın-

dan itibaren köylere, kasabalara, şehirlere “Mühürlü Kırmızı Dipli Mumları” göndererek panayırın ne zaman açılacağını, güreşlerin hangi tarihte yapılacağını bildirirlerdi. Kırmızı dipli mumlar köy ve kasabaların kahvelerinin yüksekçe bir yerine asılır, böylece herkes Kırkpınar’a davet edildiklerini anlardı.

Davul ve Zurna

Kırkpınar’da davul ve zurnacılık belli gruplara açık artırma ile verilir. Davul ve zurnalar eşliğinde güreşçiler “Tutuş” a çağrılır ve güreş havaları ile hem pehlivanlar, hem de seyirciler coşturulur.

Kispet

Yağlı güreşe çıkan her pehlinanın güreş malzemesinin başında “Kispet” gelir. Manda, dana ve malak derisinden yapılan kispetin bel kısmı dört parmak genişliğinde ve kalın olur. Beli sarması için kalın ip geçirilir, bu kısma “Kasnak” denir. Kispetin diz kapağının altına gelen yere “Paça” denir. Paça ile baldır arasına “Paça-

bent” denilen keçe konur, deri kısım keçenin üzerine çekilir ve üzeri sicimle sıkıca bağlanır. Sıkı bağlanmayan paçadan içeri giren parmaklar sayesinde oyun almak kolaylaşır.

Yağlı Güreş Oyunları

Yağlı Güreşlerdeki oyunlar; ayakta yapılan oyunlar ve yerde yapılan oyunlar olarak maksatlarına göre Elense, iç tırpan, dış tırpan, kazka-

nadı, ayakta güreşi bağlama, budama, paça, kazık, kepçe, ters kepçe, kılıç atma, payanda, kemane, kemane çekme, kol bastı, tilkikuyruğu, köpekkuyruğu, yerde sürüme, köstek, künde (oturak kündesi, ayak kündesi, şark kündesi, bel kündesi), boyunduruk, kurt kapanı, yanbaş ve kombine oyunlar paça kazık, ellerin kenetlenmesi, sarma, cezayir sarması gibi sıralanabilir.

KAKAVA ŞENLİKLERİ

Bazı araştırmacılar “Kakava” sözcüğünün Arapça "kılıç, süngü gibi silahların birbirine çarpmasından çıkan ses" anlamındaki "Ka'kaa"dan geldiğini savunmaktadırlar. Onlara göre bu sözcüğün hikayesi şöyledir:

“5 Mayıs 1361 günü Sazlıdere Savaşı’ndan galip çıkan Osmanlı Ordusu askerleri, kanlı elbiselerini 6 Mayıs sabahı güneş doğmadan Tunca Nehri’nde yıkamışlardır. Edirne halkı arasında bu davranış gelenek halini alıp günümüze kadar sürmüştür.

Bununla beraber, Edirne’nin fetih günü olan 5 Mayıs 1361’de tam güneş tutulması gerçekleşmiştir. Yıldızlar görünecek kadar etraf karardığı

için aydınlatma amaçlı ateşler yakılmıştır. Daha sonraları düzenlenen Edirne fetih günü kutlamalarında yakılan ateşler, aslında o güne gönderme yapan hatırlatma ateşidir.

Edirne’nin fethini müteakip vezir, beylerbeyi, voyvoda, âlim gibi devlet erkânı bugün Roman vatandaşlarımızın oturduğu Menzilahırı, Tekkekapı ve Umurbey mahallelerine yerleşti.

Ertesi yıl 5 Mayıs gelince bu fethi kutlamak için tellallar vasıtasıyla Edirne halkının Tekkekapi Caddesi'nde toplanması sağlandı. Müslüman Bayram geleneğine uyularak ikinci ezanı sonrası Mehteran Bölüğü, mehter marşları çalmaya başladı.

Askeri Süvari Alayı da Valide Çeşmesi'nden başlayıp Namazgah Ovası'nı çevreleyerek Tekkekapi Caddesi'nden ve Saraçhane Köprüsü'nden geçerek Sırık Meydanı'nda Sultanların da seyrettiği meydana toplandı.

Mehterin çaldığı havalar eşliğinde çeşitli yarışmalar yapıp ciritle oynandı. Bu kutlamalar, Edirne'nin fethinden (1361) İstanbul'un fethine (1453) kadar Yeniçeri Ocağı tarafından 92 yıl aralıksız yapıldı.

Bundan dolayı Edirne halkı 5 Mayıs'ı, "Fethi Günü Bayramı" olarak kabul ederek o gün gelince ikinci namazını kılıp, koşa koşa küçük bebeklerini de yanlarına alarak meydana toplanıyorlardı. Arapça lisana vakıf olan ulema da at kışnemeleri, kılıç -kalkan şakırtıları ve toz- dumanlar arasında yapılan bu kutlamalara Arapça kökenli kelime olan, "Ka'kaa" kelimesini kullanarak "Ka'kaa Bayramı" ismini verdiler."

İstanbul'un fethinden sonra bahsi geçen mahallelerde oturan devlet erkânı hemen Edirne'den ayrıldı ve evlerin kapıları kilitleyip evler boş bırakıldı. Evlerin sahipsiz ve bakımsız kaldığına tanık olan, kırlarda çadır kurarak yaşamlarını göçmen olarak sürdüren Roman halkları gelip buralara yerleşti.

Onlar da her yıl 5 Mayıs günleri, Edirne yerli halkına katılarak gitmeye başladılar. Saray erkânının İstanbul'a taşınması sonucunda da Yeniçeri Ocağı, "Ka'kaa Edirne'nin Fethi Bayramı'nı " 1826'da lağvedilmelerine kadar sürdürdü. 1826'dan

sonra Yeniçeri Ocağı ve Mehteran, "Ka'kaa Edirne'nin Fethi Bayramı"ni yapmayınca, bu defa Edirne halkı kutlamaya başladı.

Mehteran takımı olmadığı için de ilkinde Roman davul zurnacılar katıldı ve 1940 yılı II. Dünya Savaşı sonrasına kadar devam etti. Davul ve zurnacı Romanlar çalgılarını kapıp şenliklere katılınca, onların yaptığı Kakava Şenliği'ne dönüşmüş oldu.

Günümüzde özellikle Romanlar tarafından kutlanan bu bayramla ilgili gelenek ve inançları şöyle özetlemek mümkündür:

"5 Mayıs günü ikinci vakti Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı Sarayçı mevkiinde toplanılarak yakılan ateşin üstünden atlanır.

6 Mayıs günü sabahı yeni yılın bereketli geçmesi ve sıkıntılardan arınmak için şafakla birlikte Tunca nehrine akın edilir. Gençler nehre girerken, nehre giremeyenler bidonlara doldurdukları sularla ellerini ve yüzlerini yıkarlar. Sıkıntılardan arınmak için yıkananlardan bazıları da dilek tutup ağaç dallarını koparırlar.

Davul zurna eşliğinde göbek atarak Tunca nehri kenarına gelen genç kızlar gelinlik giyerek, evliliğe hazır oldukları mesajını verirler. Tunca

nehrindeki bu eğlenceler, güneş doğana kadar devam eder. Eve dönüşte ise koparılan söğüt dalları, evlerin kapılarının girişlerine asılır."

Tüm bu bilgiler bize, Edirne'nin "Fethi Yıldönümü" ile başlayan ve yüzyıllar boyu fethi coşkusunu yaşamak amacıyla kutlanan Kakava Bayramı'nın daha sonraki zamanlarda Edirne halkı ve Roman topluluklarının Hıdırellez'le karışan inançları ile birleşerek bugünkü halini aldığını göstermektedir.

EDİRNE LAVANTA TARLA GÜNLERİ

Tarım ve Orman Bakanlığı ile Edirne Valiliği'nin himayelerinde Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve Edirne Tanıtım Turizm Derneği işbirliğinde bu yıl 10-16 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen 2. Edirne Lavanta Tarla Günleri'ne yerli ve yabancı turistler yoğun ilgi göstermiştir. Lavanta çiçeklerinin güzel bir manzara oluşturduğu mor tarlalar doğanın en güzel renklerine sahip olup, görülmeye değerdir.

Edirne ilinin tarih, kültür, inanç, deniz ve gastronomi turizmindeki kazanımlarına Edirne Lavanta Tarla Günleri etkinliğiyle agro-turizm de dâhil edilmiştir.

EDİRNE'YE ÖZGÜ EL SANATLARI

EDİRNE ESİNTİSİ MİS KOKULU SABUNLARI

İlk olarak Edirne'de ortaya çıktığı bilinen kokulu meyve sabunu üreticiliğinin geçmişi, 1600'lü yıllara kadar uzanır. 17. yüzyılda Osmanlı'da misk, amber ve gül esansı karıştırılarak hamur kıvamına getirilen sabunun birebir meyve boyutlarında şekillendirilmesi ve gerçek meyve renklerine uygun şekilde boyanmasıyla imal edilen meyve sabunları, zamanla Osmanlı sarayına, sultanlara, yerli ve yabancı devlet erkânına sunulan değerli hediyeler arasına girmiş ve meyve sabunculuğu Edirne'de çok önemli bir meslek haline gelmiştir. Esans katılarak üretildikleri ve ferahlatıcı bir koku yaydığı için halk arasında "mis sabunu" olarak da anılmaktadır.

EDİRNEKÂRİ SANATI

15. yüzyılın ikinci yarısında Edirneli sanatkarların Türk- İslam sanatına kazandırdığı ve zamanla Osmanlı coğrafyasına yayılan Edirnekârî'nin yaklaşık altı yüzyıllık bir geçmişi bulunmaktadır.

İlk kez Edirneli ustalar tarafından uygulandığı için bu adı alan Edirnekârî, mimari eserlerin iç dekorasyonunda kullanılmasının yanı sıra ahşap, mukavva ve deri eşyaların yüzeylerine de uygulanan bir süsleme sanatıdır. Kapı kanatları, tavanlar, çeyiz sandıkları, dolap kapakları, para kutuları, pencere kepenkleri,

Kur'an-ı Kerim muhafazaları ve kitap ciltlerinde kullanımı yaygındır. Edirnekârî, birkaç ustanın birlikte çalışması sonucu ortaya çıkarılan bir eser olduğundan sanatçının imzası bulunmamaktadır.

AYNALI SÜPÜRGE

Aynalı süpürge estetik görüntüsünün yanı sıra Edirne'nin yerel kültür harmanında ayrı bir öneme sahiptir. Aynalı süpürge geçmiş zamanlarda daha çok sipariş üzerine yapılırdı. Aynalı süpürge yöresel renklerle süslenir.

Üstüne renkli gelin pullarından başka bir nazar boncuğu takılır. Üzerine konan ayna güzelliği, temizliği ve becerikli olmayı ifade eder. Süpürge sap kısmına kabara denilen özel bir çivi çakıldığında kullanan bayanın bekar olduğunun göstergesi, evin kapısının dışına asıldığında ise evde evlilik çağında kız bulunduğu simgesidir.

DİĞER EL SANATLARINDAN ÖRNEKLER

- Edirne'de üretilen el emeği göz nuru ve Edirne'nin simgesi haline gelen Edirne bez bebekleri
- El Sanatlarımızdan Talika (Yaylı At Arabası) yapımı
- El Sanatlarımızdan Çini Sanatı
- El Sanatlarımızdan Kispet yapımı
- El Sanatlarımızdan Kat'ı Sanatı

EDİRNE KIRMIZISI

Uluslararası literatürde Fransızca ismiyle "Rouge d'Adrinople" olarak anılan, Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupa'nın gözlerini üzerine çeken 'Edirne Kırmızısı' 1700'lü yıllarda catusluk faaliyetlerine de konu oluyor.

Emel Esin Aksoy'un koleksiyonundan Edirne Kırmızısı gelinlik

İlk kez 15. Yüzyılda Edirnekârî ustalarının kullanmaya başladığı Edirne Kırmızısı, çok zahmetli boyama sürecini içermesi ve sırrını çözene yüksek miktarda ödülleri verildiği bir renk olarak tarihte yerini almıştır.

Edirne Kırmızısı'nın ortaya çıkış sürecini ve yapım aşamalarını detaylı anlatan Fransızca yazılı Amerika'dan temin edilmiş kaynak "Andrinople Le

Rouge Magnifique" Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde Edirne Kitaplığı envanterinde 550. kitap olarak yerini almıştır.

Edirne Ciğer Sarması

EDİRNE'YE ÖZGÜ LEZZETLER

Edirne Tava Ciğeri

Keşan Satır Et

Av Etiyle Pişirilen Kandilli Manti

Edirne Beyaz Peyniri

Bademli Kurabiye

Peynir Tatlısı

Gaziler Helvası

Badem Ezmesi

KAYNAKÇA

Edirne Valiliği. (2013). 81 İlde Kültür ve Şehir, Edirne (1.Baskı)
 Enver ŞENGÜL ; Edirne'nin Simgesi Selimiye, Edirne Valiliği,2010
 Trakya Kalkınma Ajansı(2014) Edirne Gezi Rehberi, İstanbul 3.Baskı
 Trakya Kalkınma Ajansı(2014) Trakya Gezi Rehberi(Edirne, Kırklareli, Tekirdağ), 4.Baskı
 ETUR, Er Meydanı Kırkpınar Yağlı Güreşleri,edirne,1. baskı
 Halis ERDEM, Doğuşundan Günümüze Kırkpınar, İstanbul, 3. baskı, nisan 2013
 Mehmet DERVİŞOĞLU, Halk Bilimi Açısından Kırkpınar Güreşleri, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul, Nisan 2014

Behiç GÜNALAN, (2003). Süpürgecin Anayurdu Edirne, Edirne, Sayı: 11, Edirne Valiliği Yay.
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/haberduyuru/ugruna-casusluklarin-yapildigi-edirne-kirmizisi->
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecek/yer/mill-i-mucadele-ve-lozan-muzesi>
<http://www.e-tarih.org/sayfam.php?m=teser&id=507>
https://www.trakyanet.com/trakya/tekirdag/marmaraegrlisi/10-trakya/rumeli/makale/trakya-halklari/doga/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=237:tarihi-bin-alar&catid=30&Itemid=182&=1
<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44395/dunya-miras-gecici-listesi.html>

<http://www.edirne.gov.tr/kirkpinar-yagli-guesleri>

<https://tkhv.org.tr/sanat-atolyeleri/kati/>

Fotoğraflarıyla katkıda bulunanlar

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi
 Edirne Müze Müdürlüğü Arşivi
 Edirne Tanıtım ve Turizm Derneği Arşivi
 Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü Arşivi
 Ahmet TOPAÇ
 Cengiz BULLUT
 Engin ÖZENDES (EDİRNE ALBÜMÜ)
 Servet UYGUN
 Tayyip YILMAZ
 Zaim BOSNALI
http://www.kakavaedirne.com/wp-content/uploads/2018/01/cropped-36316-20170505aw059425_09.jpeg